

Popisy českých osad na Volyni — České Novosilky

Sepsal dle výpovědi prvního přistěhovalce Karla Dolejša a svých zážitků Karel Půlpytel, učitel v Drnholci, okr. Mikulov

Popis okolí „Českých Novosilek“

V 1870 roce, než se přistěhovali první čeští přistěhovalci, byly tu pouze tyto obce: Ruské Novosilky, Krásov, Myslín, Kovbáš, Kolodeže, Holetín a dvorec Kumoviště.

Rozsáhlé polnosti, luka, lesy a pastviny náležely v okolí panu Aleksandru Slavošewskému, rodem Poláku, který je obdržel za dobré služby své šlechtě, u níž býval dvorním kuchařem.

Pan A. Slavošewski měl úhrnem 1800 ha půdy, z toho 400 ha při dvorku v Kumovištích. Sám bydlil v dřevěném dvorci na kopečku těsně u Ruských Novosilek. Dvorec měl pevné zděné základy se sklepy, v sadě byla dřevěná kaplička, kde se občas sloužila mše sv. katol. obřadu a sem přicházeli i čeští osadníci. Hned pod dvorcem byla říčka, která se dále vlévala do říčky Hnilé lípy, která se vinula mezi bažinatými lukami od Horochova kolem Krásova, Rus, Novosilek, Kumovišť, Holetína a Lípy, kde se vlévala do Stýru. Mezi Rus, Novosilkami a Kumovišti tvořila ostrov asi 8 ha rozlehlý, kde se vesničané v létě koupávali.

Proti Holetínu byly na bažinách zbytky staré kozácké tvrze. Nikdo ta místa valně nenavštěvoval a tvrť zarostla býlím. Kdysi tu vedla nasypaná cesta od Holetína ke tvrzi a dále přes Komov k Labačovce, bývalému to důležitému městečku.

Tyto osady v letech 1870 spadaly pod pravomoc volyňské gubernie se sídlem v Žitomíru u Kijeva, a nejbližším újezdním městem byl Vladimír-Volyňský, 75 km vzdálený.

Čtrnáct kilometrů k východu bylo městečko Berestečko, významné historickým bojem mezi Poláky a kozáckým vůdcem Bohdanem Chmelnickým. Asi pět km za Berestečkem je klášter a pod ním slavné kozácké mohyly.

K severovýchodu, asi 50 km, leží město Luck, slavné sídlo litevského knížete Lubarta, který tam postavil starožitný zámek ve XII. stol., jehož zchátralé zdi a věže stojí dosud.

Sem, do prostoru mezi Luckem, Berestečkem a Horochovem přišli v letech 1870, první čeští přistěhovalci.

*

České Novosilky

Název obce: Pochází z důvodu rozlišení nové osady od Ruských Novosilek. Z počátku byla založena první obec: Staročeské Novosilky a když občanů přibývalo, byla založena druhá osada hned za kopcem: Nové České Novosilky. Každá obec měla

své zřízení, ale společnou školu a hřbitov, a společně se jmenovaly: České Novosilky. První obec domorodé obyvatelstvo nazývalo „Pšenec“, ježto se pěstovalo hodně výborné pšenice a také proso (pšeno).

Doba založení obce: Spadá do roku 1870—71. Tehdy přijel na Volyn krajan Palička, který zakoupil od Aleks. Slawoszewského 400 ha půdy při dvorku v Kumovištích. V tomto dvorku se ubytovali první přistěhovalci. Půda tato se skládala z třetiny orné půdy, z třetiny luk a z třetiny lesa, který pak z poloviny vymýtili. Palička zaplatil za půdu průměrem 12 rublů za každý ha a prodával ji po 16 rublů. Kupní smlouva byla spočtená v 1873. roku.

Zakladatelé obce: Mezi prvními přistěhovalci byli:

1. Opočenský Josef ze Zavrace okr. Čáslav
2. Dolejš Karel z Třemošnic okr. Čáslav
3. Čech Jan z Chalovic okr. Čáslav
4. Čmuchač Jan od Turnova
5. Liška František ze Semil okr. Turnov
6. Horušický František ze Semil okr. Turnov
7. Jakubec Jan ze Semil okres Turnov
8. Staněk Matěj ze Semil okres Turnov
9. Martinek Josef z Mladějovic okr. Jičín
10. Svoboda František ze Zběchar okr. Jičín
11. Švorc Tomáš ze Zběchar okr. Jičín
12. Kněžáček Jan ze Zběchar okr. Jičín
13. Kněžáček František ze Zběchar okr. Jičín
14. Kozák Václav ze Železnice okr. Jičín
15. Kozák Alois ze Železnice okr. Jičín
16. Vrba Jan z Bartošovic okres Jičín
17. Štastný Josef z Bartošovic okr. Jičín
18. Lamač Jan z Bartošovic okres Jičín
19. Horáček František z Bartošovic okr. Jičín
20. Rajberg Josef z Bartošovic okr. Jičín
21. Valeš Josef z Bartošovic okr. Jičín
22. Rudolf Václav z Bartošovic okr. Jičín
23. Dostál František z Bartošovic okr. Jičín
24. Novák František z Bartošovic okr. Jičín
25. Haken Jan z Bartošovic okres Jičín
26. Košťák Josef z Bartošovic okr. Jičín

27. Spūr Václav z Bartošovic okr. Jičín
28. Urban Jan z Bartošovic okres Jičín
29. Janatka Josef z Bartošovic okr. Jičín
30. Rektor Jan a Frant. z Bartošovic okr. Jičín

Kromě těchto přistěhovalců se postupně jiní, nebo přesídlili z obce do obce:

Kostiuk Adam, místní Ukrajinec
Bereziuk Korněj, místní Ukrajinec
Kiška Majer, Žid, krejčí
Valter Benjamin, Žid, obchodník
Bronštejn Lejba, Žid, obchodník
Vavroch Josef, nájemce cihelny u Havelků
Bělina Josef (odjel do Argentiny)
Graj Feodor, obuvník z Haliče
Majbroda Václav z Haliče
Šarlovský Karel, Polák
Prinčinský František, Polák, (přiznal se u Kozáků)
Rehák Václav
Beneš Václav
Leníček Václav (později byl v Argentíně a vrátil se)
Ječný Adolf
Bujnovský Josef, učitel, Polák
Půlpytel Karel, učitel (zůstal po 1. svět. válce)
Prajzler František (byl v r. 1946 popraven Banderovci)

Rozloha obce: Prvotní obec, Staré Novosilky v rozloze 400 ha brzy nestačila, ježto mladí zakládali nová hospodářství. Proto se dále přikoupilo 700 ha zalesněných polí, z počátku po 16 rublů, a stále za stupňovanou cenu 50 rublů, 100 rublů až 200 rublů ruským zlatem. Nejdražší půda byla v r. 1938-9, a sice 300 rublů zlatem. Všechna půda byla přikupována od téhož Al. Slavošewského.

Zároveň se stavěly nové usedlosti hned za kopcem a tak povstala nová osada „Nové Novosilky“. Staré Novosilky čítaly 33 usedlostí, Nové Novosilky 80 usedlostí, z nichž byly dvě židovské, 5 ukrajinských, dvě polské, jeden obecní dům a jedna škola.

Půda starousedlíků v Novosilkách Starých ve tvaru obdélníku něco v samé obci při silnici zúženého se mírně skláněla od severu — od Holetinského lesa k jihu, až k říčce Hnilé lípě. Osada ležela asi uprostřed v mírné kotlině svažující se k Horochovu. Nad rybníkem, který se později zanesl hlinou a vyschl docela, se vypínal příkrý vrch asi 100 m nad úrovní rybníka, na němž byla v roce 1930 vystavěna nová dvoutřídní škola a hned vedle byl z počátku hřbitov. Vedle hřbitova byl klínek nejstaršího evangelického hřbitova se dvěma památníky — náhrobky s kálichem. (Pokračování)

Popisy českých osad na Volyni — České Novosilky

Mezi oběma obcemi je velký kopeček mírně stoupající od staré osady, avšak příkře spadající k osadě nové a k rybníku. Kopec od nové osady, na nejprůkřejším svahu je porostlý dubovým lesem, mezi nímž je také několik starých sosen.

Na tomto kopci byla vystavěna v 1930 roce nová, dvoutřídní škola. Pozemek dala stará obec a půl stavby měla dokončiti nová obec. Ježto však se obě obce nepohodly k vůli stavebnímu místu, stará obec dokončila celou stavbu. Ze školy bylo viděti do dálky až 20 km (k západu a k jihu).

Nová obec stavěla usedlosti při klikaté cestě, jež vedla údolím dědiny. Domy po pravé straně byly příkře pod strání, která se vysoko nad nimi zvedala v celé délce osady a daleko za ní k severu. Jiné domy byly vlevo na temeni mírného návrší. Celá obec dělala dojem, jakoby seděla na dně bývalého jezera (vyjma horní cesty) a čím blíže k rybníku se dolina zúžovala, jako by tu bývala kdysi protržená hráz. Černozem byla do hloubky 1—1½ m, pak byla červená, žlutá hlína do 4—5 m, dále křída.

Stavby

Před příchodem přistěhovalců — Čechů byla zde v osadě Staré Novosilky pouze krůma při cestě z Horochova k Berestečku se zájezdním dvorem na „Židovkách“. Za novou osadou 1 km směrem k Lucku bylo několik chatrčí pod vysokým kopcem, kde bydlili drvaři, kteří osekávali v okolním lese pražce pod železnici a bednářské dýhy.

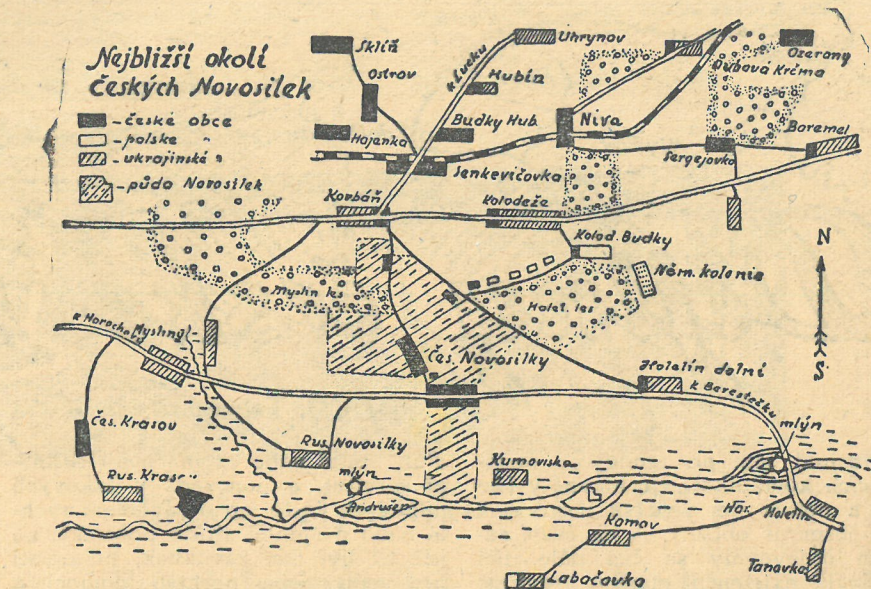
Zbytky staré roubené studně dodnes jsou ještě viditelné při cestě. V této části pozemků Nových Novosilek jsou nejdivočejší doliny a strže, do nichž přistěhovalci svalovali kmeny dubů když mýtili okolní les. Část dřeva také spalovali.

První stavby v obcích byly roubené z celých dubových klád, jako nějaká pevnost. Štít domů (lomenice) byly ozdobně vyřezávány, na dvoře se tyčily na sloupech ozdobné holubky.

Později se stavělo již na sloupech, mezi něž se zakládaly třicoulové draženice. Kryt byl slaměný, někde šindelový.

Když se založily cihelny (Vavrochova u Havelků, Janatkova pod kopcem u škol a Lamačova v nové osadě - 1890), začaly se také stavět domy z cihel.

Ze Polska v 1922 se začaly krýt domy bílým zinkovým plechem. Málo kdo měl krovit slámou. Studny byly různě hluboké: dole při cestách 5—7 m výše položené 10—12 m, škola na kopci měla studni 50 m hlubokou. Studny byly z počátku roubené, později zděné z cihel a nejno-

vější z cementových kruhů. Sklepy byly zděné, dílem pod stavením, dílem na dvoře. Nejlepší sklepy měli Karel Haken a Frant. Dostál — oba ve stráních.

Za stodolami bývalo přidělené pole na zeleninu, rané brambory a pod, ve výměře asi půl ha (drobní zemědělci čtvrt ha). Na dvoře, kolem staveb a za stodolou byly ovocné stromy: jabloně, hrušně, třešně, višně, slívy, ořechy. Tu a tam mezi stromy stály úly, někde velké včelíny. (Čmuhálek Lad. 30 úlů, Vrba Frant. 18 úlů a Horáček 8 úlů).

Život v obci před první světovou válkou

Každá obec měla svého starostu. Několik obcí tvořilo gminu (rusky „volost“). Česká gmina byla v obci Kupičově, největší české, avšak 75 km na západ vzdálené obci, kde byl český „fojt“ a české úřadování. (Viděl jsem tyto české úřední knihy v Kupičovské obci v 1933 r.). Sem se jezdilo také v soudních rozepřích.

Jinak se jezdilo v úředních nebo zemědělských záležitostech do újezdního města Vladimíru Volyňského rovněž 70 km k západu.

Ve zvláště důležitých věcech třeba bylo jeti až do gubernského města Žitomíru, 130 km k východu. Někteří občané tuto cestu konali koňmo - povozy nebo v zimě na saních.

Běžné nákupy se vyřizovaly v městech Horochově (18 km), Berestečku (14 km) nebo v Lucku (50 km).

Do kostela (katolic.) se jezdilo do Horochova nebo do Berestečka, a často do kaple v Ruských Novosilkách (kaple Slavoševského).

Když byli Češi nuceni přijmouti pravoslaví (následkem koupě pozemků, řemesel, obchodu, uzavření různých smluv a pod.), kolem r. 1875 navštěvovali okolní pravosl. chrámy.

V Havelčině působil český pravoslavný farář O. Antonín Pařízek.

Mládež vyučovali v prvních letech staří lépe vzdělání osadníci jako Martinek a Horušický.

Později byla postavena v prostřed staré obce škola v 1873. r. Prvním učitelem byl Polívka z Kupičova, druhým Novák, který přijel z Čech.

Třetím učitelem byl Ukrajinec Theodor Andrušenko, čtvrtým učitelem byl Rus.

V domě Nováka byla státní prodejna lihovin, později tato prodejna byla v domě Františka Kněžíčka. Domáci i okolní občané chodili sem pro „vodku“, která se prodávala v zapечатých lahvích („štof, půlštof, kvaterka, kruček“) v místnosti okénkem za zadrátovanou přepážkou. Prodáváč („sidělščik“) byl v obci velmi váženou a důležitou osobou; jako státní zaměstnanec se rovnal učitelům nebo kněží.

Hlavní prací přistěhovalců bylo mýcení lesů a tím zakládání nových polí, také chmelnice se v obci zakládaly a nejvíce vynášely.

Vedle toho se zakládaly ovocné sady (každý štěpil a rouboval mladé stromky), včelíny (dosud byly divoké včely v lesích, jež Ukrajinci při vybírání medu vykuřovali), a hlavně se stavěly stavby. Vypalovaly se cihly ve třech cihelnách: Vavrochova, u Havelků, Janatkova pod kopcem a Lamačova v Divoké strži. Cihly se také prodávaly přespolním.

V obci byl pouze hasičský spolek. K vojenské službě Čechy nebrali do 1900. r.

První světová válka

V prvních dnech světové války 1914 se přes luka ke mlýnu Andrušenkovu přebrodila maďarská jízda kolem 200 jezdců, kteří se omylem dali na Andrušenkův ostrov. Zde je zaskočila ruská pěchota a vybila je do jednoho. Kořist — jako sedla, příkrývky, řemení atd. rozebrali o kolní občané, mezi nimi také Češi.

(3. pokrač.).

Popisy českých osad na Volyni — České Novosilky

V 1925. roce začal vycházeti volynský časopis „Hlas Volyně“ a první číslo jako jarní vlašovička zavítalo do naší obce.

Učitel ihned začal spolupracovat s red. A. Perným. V tisku se ukázaly články, povídky, básně i romány. Tak vznikly v Novosilkách oblíbené povídky jako: „Náš dědeček, Naše babička, Zvoník, V kouzelném pláští, Halucinace, Neuved nás v pokušení, Na Dušičky, Kubálek a Strnad, Nepokradeš, Vitoušovy námluvy“ atd.

Pak vznikly romány: „Na rozcestí života, V poutech lásky a utrpení“ a div. hra téhož názvu. Odsud se vyrojilo mnoho básní, z nichž uvedu jen několik: „Jaro, Léto, Podzim, Zima, Chaloupko má, T. G. Masarykovi, Matce, Vesnický hřbitov“ a jiné.

Snad to byl rozhled s onoho vrchu nad dědinou v romantickém údolí, kde bývá člověku tak blízko myšlenkám, jemuž se v mlhavé dálce jeví silueta vzdálených Hradčan — jisto však je, že nikdo nepocítí tak silnou lásku k vlasti, jako právě emigrant.

Lidé byli ve vsi dobří a hlavním jejich rysem byla poctivost a pracovitost. Každý se staral činiti bližnímu dobře. Šel-li někdo do města pěšky, byl skoro jist, že se svezí s náhodným povozem spoluobčana. V neděli a ve svátky se krajané vzájemně navštěvovali a bohatě se hostili. O zábavách bývalo veselo a výtržnosti bývaly velice řídké. Tančili mladí i staří. Jako dnes vidím dědečka Horáčka, 80 letého stařečka u zábavy: Dýmčíčku v bezzubých dásních, statně se otáčel v tanci, rejdl a juchal. A bylo takových mnoho.

Tančilo se v Novosilkách Nových u Hakenů, kde byl velký sál a hostinec, později ve Starých Novosilkách u Ant. Lišky, také zděný velký sál.

Nové Novosilky měly svou vlastní školu od 1919 — 1924. Vyučoval tam Josef Bujnovský, po otci Polák, po matce Čech. Mluvil velmi dobře česky. V 1924. roce školy byly spojeny v jednu a řídícím byl Josef Bujnovský. Byl to velmi řádný a poctivý člověk.

Také v Českých Novosilkách se začala v 1930. roce stavěti nová škola. Původně to měla být měšťanská sedmitřídní škola, ježto však o tuto školu měla zájem ukrajinská obec Mysliny, stavěla se v Novosilkách pouze dvoutřídní škola.

Zprvu byly kopány základy vedle, pak bylo rozhodnuto ve shodě obou obcí, aby škola stála něco dále na samém temeni hory, aby byla viditelná i druhé obci. Bylo rozhodnuto, že každá obec postaví vlastním nákladem polovinu stavby, zůstalo však při jedné polovině, kterou postavili občané Novosilek Starých. Byty pro učitele měly být pod jinou stěchou a tuto budovu měli postaviti Novo-

silky Nové, jako obec s větším počtem občanů a školní mládeže. Ke stavbě však nikdy nedošlo. Druhou polovinu školní budovy jsme dokončili společně až v 1940. roce.

Polský „Beckův režim“ vytvořil hnusnou atmosféru pro Čechy zvláště v období boje o Zaolží ve Slezsku. Češi byli od Poláků vysmíváni, učitelé pronásledováni. Čech byl vyháněn z hostinců, na cestách se musil vyhnutí svým povozem Poláku, aby byl ušetřen švihnutím biče a pod.

Dokonce katol. kněz Polák v Senkevičovce křičel s kazatelnou: Pořežte Čechy! A tento kostel postavili výhradně pouze Čechové z okolí.

Stavba spolkového domu

Ze stavebního materiálu, který připravili občané Novosilek Nových na dostavbu školy, postavili dole pod kopcem slušný spolkový dům. Spolek dobr. hasičů měl tu své skladiště. Pořádaly se zde zábavy, představení divadelní a různé oslavy. V sále byl obloukový strop, pro hudebníky byl zřízen ohrazený výstupek.

Druhá světová válka

Poláci ze spojení s Německem brzy vystřízlivěli, ne však docela. V Krakově se zakládaly po jaru 1939 československé legie a v té době také přestalo pronásledování Čechů na Volyni.

Byl jsem v Krakově v Junáckých kasárnách se svým bratrem Janem z Brna — štáb. kapitánem. Když mne pak bratr poslal asi 8. srpna na českou Volyn, abych krajané seznámil blíže s vojenskou akcí, byl jsem v Senkevičovce zatčen, dopraven do lucké věznice a nežli se věc vyšetřila, vypukla polsko-německá válka a já byl propuštěn.

Již po týdně táhli kolem nás polští běženci k východu, za nimi ustupující vojen. části a nad nimi kroužila německá letadla.

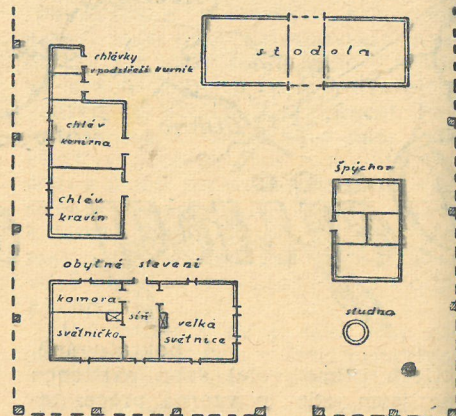
V tom přišla zpráva, že od východu táhne Rudá armáda. Nastal zmatek — běženci nevěděli kudy kam — vojen. částí změnily směr k jihu.

Osvobození 1939

Polská policie v Senkevičovce, která donedávna byla zamračená proti všemu, co nebylo polské, a zvláště co bylo rudé, svlékla rychle stejnokroj a šla k sedlákům vybíratí brambory.

Brzy bylo slyšet rachot těžkých zbraní od východu a následujícího rána se ukázaly první vojen. části Rudé armády. Vojenské části se pohybovaly dva dny několika proudy: od Berestečka přes Labačovku, od Boremla přes Kolodeže — Kovbáň, od Lucka přes Čarukov; jízdní a pěší oddíly šly také od Nivy přes Senkevičovku.

Průměrná hospodářská usídlost:

Instant byla zřízena lidová milice a v obcích selské rady.

Polské vojsko se rozprchlo, běženci se klidně vraceli domů. Byla dána týdenní lhůta všemu lidu, aby každý šel, kam mu libo. Mnoho nepřátelských živlů odešlo na západ k Němcům.

V Novosilkách Starých byla zřízena selská rada pro obce Novosilky České, Novosilky Ruské a Kumoviště. Předsedou rady byl Ukrajinec z Novosilek Ruských Konstantin Rosovski a tajemníkem Pavel Kostjuk z Kumoviště. Předseda byl prostý, leč rozumný člověk a s Čechy jednal velmi správně a spravedlivě. Byl zřízen klub s čítárnou a knihovnou a správcem byl Josef Valeš mladší, velký stoupenec Sov. svazu.

Řídícím učitelem byl opět Karel Půlpytel.

Německá okupace

Z čista jasna udeřili Němci na Sov. svaz 22. června 1941. Jel jsem právě toho dne do Horochova na schůzi. Již na Skobelce (předměstí Horochova) nás upozorňovali, že je nebezpečné jeti do města. Chvilí jsme okouněli, nechtělo se nám zpět. Až když jsme viděli prchající civilní úředníky, pobídlí jsme koně také. Bylo to naše štěstí, neboť Němci již byli ve městě a popravili toho dne asi 150 lidí, kteří se jim namanuli do cesty. Jiný velký transport uhnali kamsi zpět do Haliče, kde se lidé z části rozutekli, z části byli poslání na práci do Německa.

Hnali jsme se domů jako vichr. A hned po hodině projížděli Němci přes Novosilky. Nejdříve motocyklisté, pak auta a ostatní voj. části. Hnali se o závod celé tři dny směrem přes Holetín k Boremlu. Malé oddíly s vyhrnutými rukávy prohlížely okolí, plouhajíce se obilím.

Již třetího dne vnikli Němci do klubu, rozházeli a podupali knihy a hospodáře Jos. Švorce potýrali. (Pokračování.)

Popisy českých osad na Volyni — České Novosilky

(4. pokrač.).

Ve strachu kam s knihami, přinášel je Švorc v pytli na kopec pod školu. Ráno jsem měl kupu knih vedle dveří. Aby tak šel kolem Němec...

Co s knihami?

Vynesl jsem je na půdu nad školou a ukryl je pečlivě. Snad se tu zachovají do návratu sov. vlády, věč jsem pevně věřil.

Jedna německá rozvědka postupovala přes Nové Novosilky. Na konci vesnice bylo několik sov. vojáků. Začala přestřelka. Jeden sov. voják padl. Když jsme jej za vesnicí na kopečku pohřbívali, třetího dne schoval jsem jeho listiny, dopisy a porobenky rodičů. V r. 1945 jsem to vše předložil sov. úřadům. Byl z Turkestanu.

Jiný případ se udál za vesnicí blízko Kovbáně. Sov. vojáci zabili dva Němce v autě, oblékli si jejich uniformy a klidně jeli s německou kolonou dále k východu. Když zabité dopravili do naší obce, báli jsme se persekuce, neboť Němci byli mstiví a ohlašovali, že za každého padlého popravit sto tuzemců v místě, kde se případ stane. Bylo to však v poli, daleko za vesnicí.

Pak jsme již Němce viděli jen v okr. městě nebo náhodou když časem zajeli do vsi.

Dlouho ještě táhly zpět rozprášené sov. oddíly. Jeden z nich — asi 30 vojáků — pod vedením mladého poručíka si počínal velmi směle. Šli kolem školy a ptali se mě kdy a kde táhli Němci. „Dáme jim“, řekl důstojník, „jen co je doženeme, svoločí“.

Také zajatci si počínali neohroženě. Jeden v obličejí raněný se nechtěl rozloučit s ručnicí: „Těto pušky se mám zbavit? Ne, to není možné — Stalin nedovolí.“ A slzy mu tekly po tváři smíšené s krví.

Ukrajinci ve velké většině vítali příchod Němců a pomáhali jim jako vojny. policie. Taková měla sídlo také v Ruských Novosilkách.

Brzy přišli i ke mně do školy, že prý musejí udělat prohlídku. Mezitím vešli i na půdu a našli sovětskou knihovnu. Tyto knihy jsme musili odnésti na zádech se Židem Valterem do Ruských Novosilek.

Cestou mi vyhrožovali: „Voní ti sov. knihy? Přičichneš si k siré zemi...“ a pod.

Když mě v úřadovně vyslechli, jak se knihy ke mně vlastně dostaly a odkud sám pocházím, přece jen mě propustili. Valtera však pomáчали v ledové vodě ve sklepě, což bylo jejich mučidlem...

Starostou byl za Němců František Rektor z Nových Novosilek, který, aby ubránil osadu před možnými nebezpečími, zdánlivě nadřezoval Němcům.

Lekl jsem se, když mě poprvé zavolal do úřadovny u Janatů pod

školou: „Tak pojďte, vy komunisto, a ukažte, jak dovedete s námi spolupracovat.“

Přihlásil se ke mně do školy ruský mladý voják, který se tajně skrýval, aby nebyl vzat do zajetí — Petr Korniakov, povoláním učitel. Zařídil jsem to s ním a zůstal se mnou vyučovat ve škole. Brzy byl v civilu a naučil se dosti dobře česky.

Po výmlatu na podzim naválili nám Němci do školy obilí a tak jsme musili omezit vyučování na jednu třídu. Také bylo nařízeno vyučovat německy již od první třídy. Později toto nařízení samo sebou odpadlo.

Všichni Židé musili do „gheta“ v Horochově. Majerovi Kiškoví se tuze nechtělo, simuloval bláznů, nic však nepomohlo — musil do Horochova.

Ostatní Židé šli do Senkevičovky, kde gheto nebylo odrátováno jako v Horochově.

V r. 1942 se Ukrajinci postavili nepřátelsky proti Němcům a z ukraj. policie se částečně stali buď partyzáni nebo benderovci. Němci se odvažovali na venkov jen tehdy, když byli v přesile a dobře ozbrojeni. Ale i tu je dovedli Ukrajinci zaskočit, buď v úvoze, blíže lesů a pod.

Na návrších byly v zimě — v létě hlídky Ukrajinců, a když se blížili Němci, vesničané prchali do lesů.

V zimě 1942 (v únoru) začala hromadná poprava Židů v Horochově. Podánilo se utéci mladému 20 letému Berko Kiškoví z Novosilek. Zaklepal mi v noci na okno. Skrýval jsem jej a živil u sebe tři týdny, pak si vyryl tajně jámu pod starým stohem slámy u Kozáka pod školou a v noci sháněl živobyti.

Všude byli Židé vyhubeni, jen v Senkevičovce ještě žili. I byla vyhlášena amnestie všem Židům — uprchlíkům za tím účelem, aby je dostali do pastí. Měli žít všichni v Senkevičovce. Berko Kiška tam šel také. Rozdělili je k různým pracím.

A tu náhle v noci esesáci obklíčili Senkevičovku. Kdo prchal, byl zastřelen. A přece Berko Kiška prchl a přišel podruhé. Také Benjamin Valter se svou dcerou Žofií prchl a přišel k nám. Ještě prchl Perec Bronštejn, který se potuloval v okolí, a někteří jiní, jejichž jména neznám.

Všichni našli asyl a skývu chleba v Novosilkách a dočkali se osvobození.

Partyzáni pracovali z počátku společně, ať to byli Ukrajinci, Rusové nebo kdokoli. Brzy se však nepohodli a Rusové se oddělili, neboť benderovčina — to byl tentýž fašismus v nacionální ukrajinské formě.

K naší škole zabloudil ruský partyzán Lóňa. Spávali jsme tedy ve třech: já, Lóňa a Koriňakov nad kolnou na seně a děrou ve střeše jsme viděli daleko široko kolem.

Benderovci pálili polské samoty a vesnice, vraždili jejich obyvatele. Několik dní hořela sousední ves Budky Kolodežské. V Kovbáni pobili na smrt 50 osob na rozcestí u kříže. V Senkevičovce spálili kostel atd.

Čekali jsme, že se vrhnou také na nás a kopali jsme proto tajně kryty. Domlouvali jsme se na společnou obranu. Jednou v noci zahoukala hasičská siréna na poplach. Zazvonili na zvon (každá obec měla zvonici), kladiva bušila do kusů kolejnic, začely trubky hudebníků. Poplašení lidé se chápali vidli, seker. Ženy s dětmi spěchaly do krytů.

Ukázalo se, že přes ves jelo několik povozů s benderovci — uklidnili nás — dlouho jsme však nevěřili. O posvícení Lóňa byl poněkud nachmelen — právě projížděly přes ves dva povozy s benderovci. Vyskočil na cestu: „Stůjte, banditi!“ Padla rána a Lóňa se skácel na cestu. Pochovali jsme jej vedle školy u hřbitova.

V Ruských Novosilkách byl chudý Polák Jan Saletra. Měl ženu Ukrajinku z téže vsi a sedm dětí. Byl jsem těm dětem za kmotra a Saletra nás často navštěvoval. Nejstaršího syna a dceru mu poslal na práci do Německa. Chlapce tam zastřelili za to, že utřhl jablko, a dcera tam zemřela z podvýživy.

Tohoto Saletru se ženou a čtyřmi malými dětmi benderovci v noci v bytě přepadli a zabili. Zachránila se 14 letá dcera, která se schovala do sklepa a druhého dne přišla k nám.

Sovětská vojska se blížila ke Stýru — občas zahučela daleko kdesi děla. Benderovci si chystali po lesích tajné kryty. Takové kryty byly i v Holéinském lese. Začátkem března 1944 přišli ke škole benderovci bez pušek. Jeden vešel přímo do třídy a zeptal se: „Vy budete Koriňakov?“ Věděl jsem, že Koriňakov je právě pod školou u Kněžáček, neboť za hodinu měl přijít do školy, ale poslal jsem je až na konec nové osady. Nešli. Okouněli kolem Kněžáčekových, až vešli. Petr se schoval. Opět chodili v blízkém sousedství stavení a znovu vešli. Tentokrát se Petr, vzdor výstraze hospodářově, představil. Nikomu prý nic zlého neučinil. Zapomněl, že se stýkal s Lóňou a ještě přede dvěma týdny s partyzány gen. Kovpaka, kteří tu tábořili s vysláčkou. Prý se má dostavit na učitelskou konferenci. Vyžádal si ještě rozmluvu se mnou. Přivedli jej, vpustili do třídy a sami očekávali u domovních dveří.

Řekl jsem mu šeptem bez obalu, co si myslím, a radil jsem, aby jim hleděl utéci. A tak Petra vedli opět ke Kněžáčkům — že prý se přezuje. Vyšel pak jakoby za roh na stranu a vklouzl vedle do krytu za stodolou Svobodovou. (Pokrač.).

Popisy českých osad na Volyni — České Novosilky

(4. pokrač.).

To byla chyba — jen o padesát kroků dále a byl opět v našem lese, a čas k tomu byl.

Po pěti minutách se vyřítili benderovci, Petra našli a pak ho již bili a vlekli směrem k Andrušenkovu mlýnu.

Petr Korňákov zahynul kdesi za bažinami. Po delší době byla v bažinách nalezena mrtvola s ostnatým drátem kolem krku. Takových případů bylo mnoho.

V Janovce za Holetimem našli učitele Burdžionga schovaného ve stohu slámy a pilou mu za živa odřízli hlavu.

Co chcete? — Hrdlořezi...

Třetího dne po smrti Korňákovy se do vsi nahrnuli Němci i Vlasovci. Fronta byla 5 km za vesnicí. Ve škole byl německý štáb praporu — to byla v našem úseku celá armáda.

Mladí lidé, ba i starší musili jít kopat zákopy za Holetinským lesem. Mládež lezla do tajných krytů. Ve svém krytu u školy jsem schovával tři mladíky.

Bojovalo se již u Kovbáně, ba těsně za novou vsí, jak jsme pozorovali od školy.

Trvalo to celé tři týdny, až Rudá armáda uhodila od Berestečka k Horochovu s jedné a přes Kovbání na Zviňače s druhé strany.

Bylo 31. března, sněžilo...

Spadla s nás hrozná tma...

Osvobození

Ráno 1. dubna 1944 bylo ticho jako po vymření. Každý žil okamžikem napjatého očekávání. Hleděli jsme s kopce směrem východním.

O deváté hodině za sněhovými závějemi uprostřed druhé obce se cosi začernalo v dlouhé řadě. Z počátku hlavy, pak celé postavy se po kolech brodily sněhem. V pravici automaty, v levici lopaty mířili vojáci na kopec ke škole. „Zdrávstvujtě, to-váryščil!“ — Potřásali nám ruce, vesele se usmívali — my také. Jakoby se tatík vrátil z daleké pouti... Nu, slova nestačí. Ve vsi bylo jako o svátcích. Vylezli Židé.

Kterýsi z vojáků vylezl na půdu a sekerou prosekal v plechu otvor. Dalekohledem zkoumali západ a jih. Když se u nás čím Bůh dal pohostili, hnuli se k západu a zase přišli jiní. Do večera byly obě dědiny jako voj. tábor. Sníh roztával a těžké pancéřové zbraně rozrývaly cesty. V Horochově byl tuhý boj — město šlo z ruky do ruky. Němci se ještě jednou opřeli v Choleňově a u Zviňače — 9 km od naší vesnice. Tak trčela fronta celé 3 měsíce.

U nás ve škole byl polní lazaret. Sváželi se ranění vojáci i civilisté z bojů o Choleňov a Skobelku — i jedno děvče bylo raněné. Nárek... Je-

den raněný zemřel — pochovali jej vedle školy. Najednou evakuace lazaretu zpět — to když fronta couvla ke Zviňači. Tehdy i v nás trochu hrklo. Nedej Bože, Němce!

Ve škole byl nyní důstojnický klub, porady štábu. Přijela divišní tiskárna - všechno ve škole.

Na dvoře zamaskovaná auta, vedle v lesíku dělostřelectvo, dál v lese hospodářské a řemeslné části. A každodenně zakrouží nad obcí německé dvojkařské letadlo — říkali jsme mu „vrána“.

Dole u spolkového domu vojáci nasadili na kůl kolo od vozu a na této otáčecí podpoře stříleli po vráně protiletadlovými náboji. Nesestřelili, ale plašili ji.

Jednou vrána shodila bomby asi sto metrů od školy. Jedna padla v rohu lesa, druhá na pole, kde sázeli brambory. Byl zabít Josef Švorc. Jindy hodili do staré osady na cestu před Šimonem. Byla zabita Šimonova dcera. Ještě několik pum dopadlo tu a onde ve vsi, obětí však více nebylo, ani ve vojsku ne.

Za Boremlem se chystalo velké vojenské letiště — připravoval se útok. Do vsi přibývalo nové a nové vojsko a zbraně a v noci se vše stěhovalo blíže k frontě.

Byla nařízena evakuace všech vesnic do 20 km od fronty, t. j. za řeku Stýr, pro případ pohybu fronty. Novosilští vyjeli, někteří se tajně v noci vraceli zpět. My jsme zůstali ve škole, ježto nebylo povozu. Evakuační důstojník se mračil, ale pak mávl rukou: „Nepustíme Germány!“

Rakety z fronty nám celou noc svítily, kulomety a děla hrály. Několikrát dopadly dělové náboje až blízko ke vsi. Také boj se jednou přiblížil až ke Kovbáňskému lesu, nedaleko za novou vsí.

Až po tříměsíční přípravě to začalo. Tisíce děl, kulometů a minometů zahovořilo najednou. Obloha se pokrývala řada za řadou sovětskými letadly. Hluk, rachot, vzdušné boje.

Němci nevydrželi ani den — utíkali k Bugu. Boj ztichl, vojsko zmizelo. Byla provedena mobilisace mužů od 19 do 50 let.

V sovětské armádě byli i starší, až 55 let. Narukovali v tom věku všichni muži ba i mladší jako ku př. Horušický Fr. a Lamač Jos. — 18 letí.

Byl jsem již v dubnu potvrzen opět řidičem učitelem.

Pojednou odkudsi vylezli opět benderovci — země je vyvrhla. Vylezli, aby podráželi nohy těm, kdož bojovali o svobodu lidství. Před ústupem Němců podpálili Horochov a vyvraždili několik občanů a úředníků.

V obci Novosilky České byla opět táž selská rada s předsedou Konstantinem a tajemníkem Pavlem Kostíkem. Brzy však byli oba zatčeni pro účast v benderovském hnutí.

Novým předsedou byl Frant. Prajzler a tajemníkem Jos. Haken. Frant. Prajzler byl velice energický, vytýkal veřejně na schůzích všechny úchyly a zlořády, přímo ukazoval na fašisty a benderovce z řad Ukrajinců. Tim popudil proti sobě lid a byl v úřadě směněn ve smyslu povýšení, neboť byl jmenován okresním velitelem milice pro stíhání benderovských a jiných zškodníků. Měl se již stěhovat do města Horochova, když v noci v předvečer odjezdu přišli pro něj neznámí benderovci, vyvedli na pole u Kumovišť a zastřelili.

Bylo ho škoda. Tento malý, nepatrný človíček, pln odvahy a energie se nebál nikomu říci pravdu do očí. A to se mu stalo osudným. Zanechal vdovu se dvěma malými dětmi.

Hned po pohřbu se proneslo, že stejný osud čeká ještě několik lidí. Počítal jsem se mezi ně a proto jsem spával každou noc jinde, často i ve stohu.

Jednou, když jsem spal doma a manželka hlídala, kdosi klepal na stěnu. Opatrně jsem vyskočil zadním oknem a les mě pohltil. Ráno jsem našel u dveří plakát, rozsudek smrti. Jak jsem mohl v takových poměrech ve dne vyučovat?

Na štěstí odpoledne zajelo do vsi sov. auto. Sedl jsem s vojáky a odejel do Horochova.

Vesnice žila dál tím rušným životem, kdy ve dne sloužili pravé vládě, plnili dodávky a povinnosti, v noci však chtěli nechtěli poslouchat bandity.

Tak přišli jedenkrát do vsi dva zástupci Sovět. úřadů: mladý poručík jménem Sáša, druhý starší milicionér menší postavy. Aby se vyhnuli nepřijemnostem s nočními bandity, šli tajně na nocleh k Frant. Vrbovi mladšímu v nové osadě na kopečku. Benderovci je hledali v noci dům od domu. Když přišli k Vrbovi, tento zapřel. Šli však, prohledali stavení a zamířili ke světnici, kde spali sověti. Sotva otevřeli dveře, tito spustili střelbu. Bandité couvli a oblehli stavení. Sověti hodili oknem ven dva ruční granáty a tímto průlomem začali prchat.

Podánilo se to jen staršímu — Sáša padl nedaleko stavení. Druhý se ukryl v hluboké závěži, odkud se v noční temnotě probral k Horochovu.

Vrbu za trest na dvoře zastřelili a stavení spálili. Bandité si brali u Čechů co se jim líbilo, prasata, obléky, zásoby živobytí. Nebylo to vinou sov. vlády — ta se na frontách pracovala k vítězství.

Kárné brigády na potření band nestačily. Byli mezi brigádou i naši Češi. Z Novosilek Ladislav Kozák, 16 letý byl jednou v tuhém boji za Horochovem a dostal se k banditům do zajetí. Zachránil se útekem.

(Pokračování příště)

Popisy českých osad na Volyni — České Novosilky

(Dokonč.).

Frant. Valeš jel na návštěvu k příbuzným kamsi k Dubnu. Vracel se se svým tchánem směrem na Boreml. Za Boremlem v lesích byli přepadeni benderovci, zmučeni a zabiti. Valeš měl na těle vyříznutou kůži v podobě kříže. Oba byli pohřbeni v Novosilkách.

*

Vrátili se domů z Československa vojáci, nemohouce se dočkat svých rodin do staré vlasti. Jen málo jich tam zůstalo: Josef Šťastný — jediný ze starších (doma býval jako chudás přehlížen, na frontě prý si však vedl velmi statečně, býval v nejprudších bojích), leč za své hrdinství i tu byl zapomenut, pak zůstali v Čechách většinou mladí hoši: Novák František, Rudolf Josef, Kněžáček Ladislav, Haken Josef, Janatka Josef, Dostál Břetislav, Andrušenko Theodor.

*

Probíhaly dni v očekávání, že se přece jen všichni budou stěhovat do Čech — jedni byli plni radostného očekávání, jiní hleděli s obavou vstříc příštím věcem — neradi by opustili místo, kde otcové a dědové se tolik nalopotili, aby založili nový domov.

A tak z desperace a nejistoty se trochu rozvázaly mravy — vařila se v každém stavení vodka — samohonka — v jejíž výrobě Češi byli opravdu mistry, pilo se, jedlo a zpívalo.

Také se po domácku vyrábělo mýdlo, syrob, mouka v malých důmyslných mlýncích, kroupy, olej, slovem vše dovedli tito lidé svým důmyslem sestrojiti, opatřiti. A nikdy nebyli v nouzi.

Padlí ve II. světové válce:

Martinek Ladislav, syn Františka u Minska
Lamač Ludvík, syn Jana u Rostova
Horušický František, syn Františka u Dukly
Liška Antonín, syn Aloise u Dukly
Havelka Antonín, syn Josefa u Dukly
Martinec Josef, syn Stanislava u Dukly
Kněžáček František, syn Františka u Dukly
Kozák Josef, syn Aloise u Dukly
Kozák František, syn Aloise u Dukly
Kozák Pavel, syn Františka u Dukly
Kozák Josef, syn Josefa u Dukly
Košťák Josef, syn Václava u Dukly
Vrba František, syn Františka u Dukly

Rymarčuk N. (Ukraj. v čs. arm.) u Dukly

Čmuhálek Ladislav, syn Antonína u Dukly

Padlí doma:

Prajzler František, zabit úkladně benderovci za službu Sov. svazu
Tylichter Josef, zabit Němci jako partyzán

Vrba Josef, zabit benderovci za službu Sov. svazu

Vrba František, zabit benderovci za službu Sov. svazu

Valeš František, zabit úkladně benderovci

Petr Koriňákov, učitel, zabit benderovci

Lóňa, partyzán, zabit benderovci

Padlí jinak:

Josef Švorc — padl na poli od letecké pumy

Antonie Šimonová — padla od letecké pumy

Slavomír Půlpytel, syn Karla, umučen v Osvětimi.

Návrat do vlasti

Dne 5. prosince 1946 přijela československá přesídlovací komise pod vedením majora Černého a ing. Feistnera. Měla své sídlo v Senkevičovce. Spolupracovali v komisi místní a okolní Volynáci: Volejník Josef ze Sklíně, Karel Půlpytel, učitel z Novosilek, Tomšová Emilie, učitelka z Hubína, Poláková Emilie z Nivy a j.

Jezdilo se po českých osadách, spisoval a oceňoval se veškerý majetek, stavby, oasev.

K jaru 1947 bylo již vše připraveno k odjezdu. Novosilští vyjeli z Volyně v dubnu o Velikonocích 1947. Dlouhý vlak vyjel ze Senkevičovky k západu, a dlouho ještě se krajané ohlíželi k místu, kde v údolí byla skryta vesnička. Ten kopec se školou daleko do kraje mával ještě na rozloučenou všem, kdož nejednou

jej přecházeli na cestě ze vsi do vsi. V obci zůstali Češi — sirotci po Čechu Josefu Lenčkovci — tři chlapci, nejstaršímu Josefovi bylo 14 let.

Při reemigraci si vezli krajané koně, vozy, něco hovězího dobytka, obleky a něco svršků. Větším dílem však přišlo vše nazmar — buď se částečně lacino vyprodalo, darovalo neb prostě zanechalo na pospas osudu.

Ve vlasti

Krajané si představovali, že budou ve vlasti opět všichni pohromadě, a že i zde založí vzorné obce. Stalo se jinak.

Skoro všichni jsou roztroušeni po celé republice: Tak Novosilští jsou osídleni většími skupinami v obcích: 1. Hrušovany nad Jenišovkou, Morava, asi 15 rodin. Bydlí zde nejstarší krajan z Novosilek patriarcha Dolejš Karel. (V Drnholci 1 rodina).

2. Malešovice u Pohořelic, Morava, asi 15 rodin (ve Vlasaticích, v Cvrčovicích, Pohořelicích, Ondrovičích, v Želovicích atd.).

3. Fulštejn a okolí ve Slezsku u Osoblahy asi 10 rodin. (V Karlově, Kobrně atd.).

4. V Žatci
5. Na Podbořansku
6. V Praze
7. V Podkrkonoší
8. U Chebu a Aše
9. V Jižních Čechách.

Nehledě na toto roztržštění, přátelé a známí se vzájemně navštěvují, ba vzájemně si vypomáhají.

Až přejdou věky a vstanou nová pokolení, zůstane pouze tato kronika jako svědek nevýslovné lásky k rodině půdě a jako příklad neúnavné práce těch, kteří putovali za novým domovem a skývou chleba, až se zase navrátili v lůno své vlasti.

Kéž touto vzpomínkou zůstane po věky!

V Drnholci 1. ledna 1950.

Sepsal Karel Půlpytel, učitel.

Úpoznění všem jednotám SBS - hlavně soc. referentům!

Mnohé jednoty SBS převzaly od jednot ČsOL staré formuláře žádostí vydané Soc. ústavem nebo Podpůrným fondem legionářským.

Fond bojovníků za svobodu při MNO, který převzal všechnu nadlešovaci soc. péči obou těchto institucí i bývalé Kanceláře legií, prohlašuje tyto staré formuláře za neplatné a prosí všechny funkcionáře jednot, aby jich při podávání žádostí nepoužívali. Totéž platí i o loňských tiskopisech pro léčebnou péči.

Podrobné vyplňování formulářů pro soc. péči vyžadujeme na členech pouze jednou a pak stačí stručná

žádost s udáním důvodů, které nutí žadatele k podání žádosti, s výpisem rodinných příjmů a přiložením dokladů na př. účtů za léčení, pohřeb a pod. Co nesmí chybět žádosti u členů — t. j. potvrzení a doporučení jednoty SBS, bez něhož se žádná žádost nevyřizuje. Zdůrazňujeme, že je zvlášť nutné potvrdit státní a národní spolehlivost žadatele, jak je v novém formuláři výslovně uvedeno. Děkujeme Vám za usnadnění a plnění těchto podmínek i za urychlení naší práce.

Fond bojovníků za svobodu při ministr. nár. obrany, Praha-Karlín, Invalidovna C.